

Maślankiewicz, Kazimierz / Wójcik, Zbigniew

II Polsko-Radzieckie sympozjum o rosyjsko-polskich kontaktach w dziedzinie geologii i geografii

---

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 17/4, 793-799

1972

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

towicz i dr hab. T. Nowak. Temat rozprawy doktorskiej mgra J. Thora „*Artis Magnae*” K. Siemienowicza jako wzór i źródło dzieł późniejszych, promotorem jest prof. Z. Pajęczkowski.

Otwarto następujące przewody doktorskie: mgr H. Goryszewskiego (praca: *Zagadnienia państwa prawnego oraz nauk administracyjnych w pracach profesora Szkoły Głównej Warszawskiej Antoniego Okolskiego*, promotor — prof. B. Leśnodorski); mgr P. Hübnera (praca: *Polityka Państwa Ludowego wobec nauki w latach 1944—1952*, promotor — prof. B. Leśnodorski); mgr H. Hagemajer (praca: *Oskar Lange a teoria współczesnej fazy kapitalizmu monopolistycznego 1920—1945*, promotor — prof. E. Lipiński); mgr I. Ulatowskiej (praca: *Oskara Langego droga do socjalistycznej gospodarki planowej*, promotor — prof. J. Pajestka) oraz mgr R. Torchalskiego (praca: *Teoria społeczna Józefa Supińskiego*, promotor — doc. T. Kowalik).

Na wniosek Kierownictwa Zakładu w tajnym głosowaniu wszczęte zostało postępowanie w sprawie nadania tytułu naukowego profesora nadzwyczajnego następującym docentom: J. Babiczowi, J. Dobrzyckiemu, Z. Kowalewskiemu i S. Szpilczyńskiemu. Powołano odpowiednie Komisje i recenzentów dorobku naukowego kandydatów. Dla doc. J. Babicza: prof. A. Halicka — przewodnicząca, prof. J. Gomoliszewski i prof. W. Różański; recenzenci: prof. A. Chałubińska, prof. St. Leszczycki i prof. A. Żabko-Potopowicz. Dla doc. J. Dobrzyckiego: prof. B. Suchodolski — przewodniczący, prof. K. Górski i prof. E. Rybka; recenzenci: prof. M. Biskup, prof. W. Voisé i prof. W. Zonn. Dla doc. Z. Kowalewskiego: prof. E. Geblewicz — przewodniczący, prof. B. Leśnodorski i prof. W. Voisé; recenzenci: prof. J. Chałasiński, prof. D. Gałaj i prof. T. Kotarbiński. Dla doc. S. Szpilczyńskiego: prof. W. Voisé — przewodniczący, prof. B. Suchodolski i doc. S. Brzozowski; recenzenci: prof. T. Bilikiewicz, prof. J. Leszczyński i prof. K. Rowiński.

Zaopiniowano pozytywnie sprawę zatrudnienia na stanowisku adiunkta dra J. Rózewicza i dra L. Zachera oraz sprawę przedłużenia umowy na stanowisku adiunkta doktorom: B. Jaczewskiemu i Z. Rzepie.

Komitet upoważnił Prezydium do opiniowania wniosków w sprawach przedłużania zatrudnień pracowników ZHNI¹ zastrzegając obowiązek informowania członków Komitetu o powyższych decyzjach.

Bohdan Jaczewski

II POLSKO-RADZIECKIE SYMPOZJUM O ROSYJSKO-POLSKICH KONTAKTACH W DZIEDZINIE GEOLOGII I GEOGRAFII

W dniach 12—19 VI 1972 odbyło się w Leningradzie II Polsko-Radzieckie sympozjum pn. *Historia kontaktów rosyjsko-polskich w dziedzinie geologii i geografii*. Organizatorami spotkania byli: Polska Akademia Nauk (Muzeum Ziemi oraz Zakład Historii Nauki i Techniki), Towarzystwo Geograficzne ZSRR, Komisja Poznania Geologicznego ZSRR, Instytut Geologiczny AN ZSRR, Instytut Historii Przyrodznawstwa i Techniki AN ZSRR, Instytut Geologii i Geochronologii Prekambru AN ZSRR, Wszeczwiązkowy Geologiczno-Poszukiwawczy Naukowo-Badawczy Instytut Naftowy Ministerstwa Geologii ZSRR, Moskiewski Uniwersytet Państwowy im. M. W. Łomonosowa oraz Leningradzki Uniwersytet Państwowy im. A. A. Żdanowa.

Sympozjum poprzedzone zostało niemal trzyletnim okresem prac przygotowawczych. Zgodnie z rezolucją podjętą na I Sympozjum, które odbyło się w 1969 r. w Warszawie¹, w znacznym stopniu udało się „rozszerzyć wzajemną informację naukową o badaniach polskich i radzieckich uczonych oraz ustalić jej formy”.

¹ Por. W. W. Tichomirow, K. Maślankiewicz: *Polsko-radzieckie sympozjum o rosyjsko-polskich kontaktach w dziedzinie geologii i geografii*. „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1970 nr 1 s. 208—214.

Polski i radziecki Komitet Organizacyjny Sympozjum przygotował tezy referatów nadesłane przez historyków geologii i geografii z obydwu krajów. Zeszyt wydany w Polsce techniką małej poligrafii, pod redakcją A. Halickiej i H. Ozonek, zawiera 65 streszczeń, obszerną przedmowę, program obrad poprzedniego sympozjum, tytuły zgłoszonych na to sympozjum referatów oraz zestawienie publikacji polskich i radzieckich o pierwszym sympozjum². Zeszyt radziecki stanowiący specjalną publikację Towarzystwa Geograficznego ZSRR, opublikowano w Leningradzie pod redakcją S. W. Kalesnika, N. A. Woskresienskiej, I. L. Kleopowa, W. W. Tichomirowa i N. S. Czoczi. Ponadto strona radziecka w druku ulotnym zamieściła dodatkowo tezy 3 referatów polskich. W publikacjach radzieckich, obok 65 opublikowanych w Polsce streszczeń, zamieszczono ponadto 5 referatów, które zgłoszone zostały w okresie bezpośrednio poprzedzającym sympozjum³.

Godne podkreślenia jest, że Zakład Historii Nauki i Techniki PAN, w ramach „Monografii z Dziejów Nauki i Techniki”, przygotował obszerną publikację referatów z poprzedniego sympozjum. Publikacja ta pt. *Historia kontaktów polsko-rosyjskich w dziedzinie geologii i geografii*, poza przedmową, zawierającą 37 obszer-nych referatów, stanowiła podczas prac II Sympozjum istotny materiał do analizy dalszych kierunków badawczych.

W pracach Sympozjum brało udział 104 uczestników oraz ponad 20 gości. W tej liczbie było 37 delegatów z Polski i 66 delegatów ze Związku Radzieckiego, a także historyk geologii z NRD (M. Guntau). Przyjechali oni z różnych instytucji znajdujących się na terenie 21 miast. Poza przemówieniami wstępnymi i powitalnymi⁴ wygłoszono 27 referatów oraz 14 krótkich komunikatów. Ponadto ponad 50 osób zabierało głos w dyskusji, uzupełniając niekiedy w specjalnie przygotowanych wystąpieniach w istotny sposób wnioski referatów⁵.

W sali Towarzystwa Geograficznego ZSRR, gdzie odbywały się obrady, zorganizowano okolicznościową wystawę. Strona radziecka eksponowała wybrane przez T. P. Matwiejewą, i dokumentującą częściowo jej referat, archiwalia Towarzystwa Geograficznego dotyczące polskich geografów i geologów, a ponadto wydawnictwa

² Pominięto tam przez nieuwagę artykuł J. Babcicza: *Kontakty polsko-rosyjskie w dziedzinie geografii i geologii* (Warszawa, 29 X—1 XI 1969 r.), „Nauka Polska” 1971 nr 4 s. 121—127 oraz I. A. Batuszkowej: *Polsko-sowiecki sympozjum po historii geologii i geografii*. „Woprosy Istorii Jestiestwoznaniija i Tiechniki” 1970 wyp. 3(32) s. 99—100.

³ Jedynie w materiałach radzieckich opublikowano tezy następujących referatów: W. P. Hryckiewicz, *Z badań nad biografiami podróżników K. I. Bohdanowicza i B. L. Grąbczewskiego (na podstawie materiałów z archiwów radzieckich)*; I. J. Skuediene, *Roman Symonowicz — uczeń A. G. Wernera*; N. G. Suchowa, *K. I. Bohdanowicz o istocie nauki geograficznej*; Z. K. Sokołowska, *Wkład Edwarda Aurelionowicza Kowerskiego do geodezji i kartografii*; D. D. Kwasow i N. N. Dawydowna, *Późnolodowcowa historia południowego Baltyku na podstawie danych polskich i radzieckich badaczy*.

⁴ W zastępstwie chorego przewodniczącego Towarzystwa Geograficznego ZSRR, S. W. Kalesnika, przywitał uczestników wiceprezes Towarzystwa B. N. Siemiewskij. Ponadto na otwarcie obrad wystąpili z ramienia przewodniczących Komitetów Organizacyjnych: A. Halicka i W. W. Tichomirow. K. Nowakowski, konsul generalny PRL w Leningradzie, nakreślił znaczenie spotkań naukowców radzieckich i polskich dla utrwalenia ścisłej więzi między naszymi krajami. Ciepło przywitali uczestników Sympozjum także uczniowie szkół Leningradu. Uroczysty charakter miało zakończenie obrad, podczas którego A. Halicka i W. W. Tichomirow dokonali podsumowania wyników Sympozjum. Po podjęciu rezolucji uczestnicy postanowili wysłać telegramy z podziwieniami do przewodniczącego Towarzystwa Geograficznego ZSRR — S. W. Kalesnika, nestora geologów radzieckich i uczestnika I Sympozjum — D. W. Naliwkina, Przewodniczącego Państwowej Rady Górnictwa prof. B. Krupińskiego oraz wybitnego geologa naftowego N. B. Wassojewicza.

⁵ Na podkreślenie zasługuje przede wszystkim obszerne wystąpienie W. N. Fedczyny o pracach geologicznych W. Massalskiego i W. L. Wilenkina z Charkowa o działalności D. N. Sobolewa na Ukrainie.

Ryc. 1. Prezydium II Sympozjum Radziecko-Polskiego podczas pierwszego dnia obrad

o Polsce i poświęcone Polakom badającym obszary Rosji i ZSRR. Strona polska przygotowała specjalną wystawę opracowaną przez prof. A. Halicką, na której przedstawiono dokumentację fotograficzną oraz bibliograficzną I Sympozjum, publikacje Muzeum Ziemi dotyczące historii geologii (z uwzględnieniem kontaktów polsko-rosyjsko-radzieckich) oraz dane o pracach Rosjan na ziemiach polskich (D. N. Sobolew, B. Wigilew). Zamieszczono także z archiwum Muzeum Ziemi fotografie W. Łozińskiego z Podola, Wołynia i Wileńszczyzny. Ponadto Wszeczwiązkowy Geologiczno-Poszukiwawczy Naukowo-Badawczy Instytut Naftowy w swej Bibliotece zorganizował wystawę dawnych publikacji oraz udostępnił w Muzeum klasyczne kolekcje geologiczne. Natomiast w Uniwersytecie Leningradzkim i Instytucie Górniczym oraz Instytucie Geologii i Geochronologii Prekambru można było zapoznać się z dawnymi zbiorami paleontologicznymi badaczy Polski, Rosji i ZSRR.

Dodać również należy, że radziecki Komitet Organizacyjny, z sekretarzem naukowym Towarzystwa Geograficznego ZSRR Igiorem Kleopowem, zorganizował szereg wycieczek turystycznych. Zwiedzono zabytki Leningradu, łącznie z Ermitażem, gdzie część uczestników Sympozjum zapoznała się z osobliwościami mineralogicznymi. Ponadto zorganizowano wycieczki do Pietrodworca (dawny Peterhof) i Nowgorodu. W ramach wycieczek zapoznano się także z niektórymi archiwaliami oraz biblioteką Towarzystwa Geograficznego ZSRR.

*

Zgodnie z programem Sympozjum nadesłane referaty zostały przedstawione w następujących grupach tematycznych: 1) badania polskich geologów i geografów na terytorium Rosji i ZSRR, 2) prace rosyjskich i radzieckich uczonych w Polsce, 3) wspólne prace polskich i radzieckich geologów i geografów, 4) wzajemne związki i wpływy w rozwoju problematyki teoretycznej, metodyki i kierunków w nauce.

Podczas pierwszego posiedzenia roboczego (13 VI) przedstawiono 8 referatów (11 autorów). Trzy z nich dotyczyły geografii (podróżnictwo, kartografia regionalna), a pozostałe geologii złóż, geologii praktycznej (inżynierskiej i złożowej), tektoniki, geologii regionalnej itp.

Omówiono działalność Polaków, zwłaszcza na Syberii, sięgając do materiałów z XVII w. (referat B. P. Polewoja) i przelomu XVIII i XIX w. (referat Z. Haczewskiej), a także okresów późniejszych. Do wnoszących wiele nowych treści zaliczyć należy przede wszystkim referat Polewoja o najdawniejszych polskich

eksploratorach Syberii (zwłaszcza o A. Kamińskim-Dłuzyku) oraz przedstawione przez Haczewską nowo odkryte mapy Syberii i Dalekiego Wschodu sporządzone przez J. Kopcina na początku XIX w. Ważne znaczenie miały także referaty A. Halickiej o badaniach polskich geologów w Litewskiej SRR w okresie ostatniej wojny i Z. A. Buniat-Zadego z Azerbajdżanu o projektach W. Zglenickiego eksploatacji ropy naftowej z dna Morza Kaspijskiego. Referaty K. Maślankiewicza o Leonardzie Jaczewskim, zespołu autorskiego: E. Zimnoch, F. P. Mielnikowa i K. P. Mielnikowej o Komitecie Geologicznym, a ponadto I. A. Rezanowa i W. I. Szewczenki o Karolu Bohdanowiczu, dały obfity materiał do analizy prowadzonych przez Polaków badań na terenie Rosji. Wreszcie referat J. Babicza o monografii Turkestanu, opublikowanej przez W. Massalskiego w 1913 r., pozwolił od innej strony poznać twórczy wkład do nauki światowej Polaków zamieszkałych w Rosji.

W drugim dniu obrad (14 VI) przedstawiono 6 referatów (7 referentów), w tym 4 z Polski. Dotyczyły one geologii (3 referaty), geografii ekonomicznej oraz analizy archiwaliów. Na szczególne podkreślenie zasługuje referat T. P. Matwiejewej, która zidentyfikowała w archiwum Towarzystwa Geograficznego ZSRR około 100 dokumentów (w tym korespondencja) dotyczących kontaktów pomiędzy przyrodnikami polskimi i rosyjskimi. A. S. Kleczkowski przedstawił pracę N. I. Kriżtafowicza z 1903 r. poświęconą hydrogeologii Lublina, zwracając uwagę na nowatorskość koncepcji tego badacza, szczerze związanego z polską elitą kulturalną w carskiej Rosji. O wielkim znaczeniu Królestwa Polskiego (tzw. Prywiślanckiego kraju) dla gospodarki Rosji mówił wybitny specjalista O. A. Konstantinow. E. Olszewski w referacie napisanym wspólnie z J. Zaleskim omówił organizację geologii w warszawskim Instytucie Politechnicznym, a A. Jaworski przedstawił niektóre fotografie wykonane przez B. Wigilewa w Tatrach i na Podhalu, pochodzące z Archiwum Muzeum Tatrzańskiego.

Podczas 3 dnia obrad (16 VI) omówiono 6 referatów (11 autorów), z których 2 stanowiły wspólne opracowania geologów i geografów radzieckich i polskich, a pozostałe opracowania geologów radzieckich. Wszystkie referaty dotyczyły tematyki geologicznej, choć dwa z nich (zespołu: W. Niewiarowski, O. M. Znamienskaja i N. S. Czoczia, a także D. I. Gordiejewa) poświęcone problematyce czwartorzędowej stanowiły przede wszystkim przedmiot zainteresowania geografów fizycznych. Ścisłe związki zarówno w dziś obowiązujących programach nauczania jak i w pracach badawczych, jak to wykazał A. Larionów w referacie przedstawionym wspólnie z B. Grabowską-Olszewską i W. C. Kowalskim, istnieją zwłaszcza w zakresie badań nad geologią inżynierską⁶, a także w dziedzinie poszukiwań złóż węglowodórów prowadzonych ostatnio w Polsce przez geologów polskich i radzieckich (referat S. A. Maniłowa i W. W. Fiedynskiego) oraz zagadnieniach analizy tektonicznej środkowej i wschodniej Europy (referat W. S. Pietrenko). N. N. Barchatowa podkreśliła znaczenie prac paleontologicznych polskich geologów w Karpatach Wschodnich oraz inspirujące badaczy radzieckich wyniki dawnych opracowań.

W czwartym dniu obrad (17 VI) przedstawiono 7 referatów (9 autorów), w tym 5 z Polski. Wśród nich był referat wygłoszony przez T. I. Szumiłowa (opracowany wspólnie z E. E. Migaczewą i B. P. Stierlinem) o trudnych do rozstrzygnięcia problemach korelacji osadów triasowych i sposobach rozwiązań tych problemów przez geologów polskich i radzieckich. Znaczną wartość posiadał, przez nawiązanie do analizy map geologicznych, referat S. Pietkiewicza o wykorzystaniu typograficznych map rosyjskich przez polską służbę kartograficzną. W tym względzie referat ten

⁶ Uczestnicy Sympozjum, geolodzy z Uniwersytetu Warszawskiego: B. Grabowska-Olszewska, H. Łozińska-Stepień i W. C. Kowalski przybyli na obrady z Moskwy, gdzie w Uniwersytecie prowadzili wspólnie z geologami radzieckimi prace nad nowym podręcznikiem geologii inżynierskiej.

Ryc. 2. Grupa uczestników Sympozjum na Polu Marsowym w Leningradzie

uzupełniał wystąpienie Z. Wójcika poświęcone syntezom geologicznym wykonanym w postaci map Królestwa Polskiego, sporządzanym z ramienia różnych instytucji petersburskich. E. Rühle omówił pionierskie prace K. Bohdanowicza w rozwoju paleogeografii w Rosji, R. W. Wołoszyński mówił o kontaktach przyrodników polskich i rosyjskich w okresie Oświecenia, A. N. Iwanow o pracach paleontologicznych Aleksandra Michalskiego oraz S. Riabinin o ogólnych problemach koncepcji ochrony krajobrazu w pracach przyrodników polskich i radzieckich.

Podczas ostatniego posiedzenia (18 VI) przedstawiono w skrócie niektóre referaty, które z braku czasu nie zostały przez Komitet Organizacyjny zakwalifikowane do wygłoszenia.

Wreszcie podkreślić należy, że zaproszony przez radziecki Komitet Organizacyjny prof. R. Galon z Torunia⁷, omówił — poza normalnym programem pracy Sympozjum — wyniki polskiej wyprawy glaciologicznej na Islandię w 1970 r.

*

Poruszona w poszczególnych referatach tematyka dotyczyła różnych zagadnień geologicznych i geograficznych. Część wystąpień poświęcona była problemom poszukiwań ropy naftowej i gazu ziemnego, badaniom mającym istotne znaczenie w programie współczesnych prac geologicznych Polski i ZSRR. Inne referaty analizowały dawniejsze badania geologiczno-inżynierskie w Rosji oraz wyniki ostatnio prowadzonych prac, co ma podstawowe znaczenie w ustaleniu dalszych badań.

⁷ Uniwersytet Leningradzki, jako współorganizator Sympozjum, zaprosił na własny koszt profesorów R. Galona, A. Gawła (nie uczestniczył w obradach), K. Maślankiewicza i S. Pietkiewicza. Ponadto na koszt AN ZSRR pozostali po zamknięciu obrad przewodnicząca i sekretarz polskiego Komitetu Organizacyjnego: A. Halicka i H. Ozonek.

Ogromną wartość dla współczesnych badań geologicznych mają dawne prace specjalistyczne, a tezy prac wybitnych uczonych (np. N. I. Krisztafowicza) mogą dziś inspirować badaczy w zakresie ustalania na przyszłość programów badań.

We wszystkich wymienionych dziedzinach istnieje ścisła współpraca między geologami radzieckimi i polskimi. Jej wynikiem było odkrycie złóż gazu ziemnego i ropy naftowej, a także wymiana osiągnięć w zakresie badań geologiczno-inżynierskich i hydrogeologicznych.

Wiele referatów dotyczyło oceny polskich prac geologicznych na obszarach znajdujących się dawniej w granicach historycznych Polski (Litwa, Wołyń, Podole, Karpaty Wschodnie). Dorobek polskich geologów i geografów fizycznych oraz przedstawicieli innych dyscyplin jest wysoko oceniany przez przyrodników radzieckich. W wielu przypadkach dawne prace polskie inspirowały geologów radzieckich do kontynuacji badań, zwłaszcza na terenach występowania ropy naftowej i gazu ziemnego w Karpatach, złóż siarki i soli potasowych na Podkarpaciu itp. Jak podkreślono w dyskusji, dawne prace polskie, zwłaszcza na terenie Ukrainy Zachodniej, stanowią materiał o podstawowym znaczeniu przy opracowywaniu programu racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody, a przede wszystkim w ustalaniu kierunków ochrony naturalnego środowiska człowieka.

Polacy wnieśli wiele do geograficznego poznania Rosji, a zwłaszcza Syberii, Dalekiego Wschodu, Azji Środkowej oraz Kaukazu. Wielu pracowało w różnych instytucjach Petersburga i Moskwy. Charakterystyczne jest to, że wszyscy oni znajdowali poparcie u rosyjskiej inteligencji w Petersburgu. Dali temu wyraz radzieccy historycy geologii i geografii zarówno w referatach jak i w dyskusji mówiąc m.in. o B. Grąbczewskim, W. Massalskim, L. Jaczewskim, K. Bohdanowiczu i innych.

Wkład Rosjan do poznania Polski i jej zasobów mineralnych był na poprzednim Sympozjum omówiony niezbyt obszernie (pomijając okres PRL, który był dokładnie analizowany). Prace przygotowawcze do II Sympozjum, częściowo tylko przedstawione w Leningradzie, ujawniły ogromną rolę postępowych uczonych Rosji w dziedzinie badań w Królestwie Polskim, a także wpływ takiego przyrodnika jak W.W. Dokuczajew na rozwój gleboznawstwa geologicznego (agrogeologii) w Galicji. Rzecz charakterystyczna, że ogromny wkład do poznania geologicznego Polski mieli przede wszystkim postępowi uczeni rosyjscy sprzyjając Polakom w ich pracy naukowej, prowadzonej zwykle poza instytucjami państwowymi Królestwa Polskiego. W tym względzie działalność N. I. Krisztafowicza w Puławach i A. Lagoria w Warszawie miała podstawowe znaczenie inspirujące, a dorobek naukowy pierwszego z nich stanowi do dziś przedmiot obowiązkowych studiów młodych geografów Uniwersytetu Marii Skłodowskiej-Curie.

Podczas Sympozjum radzieccy i polscy historycy nauk o Ziemi nawiązali między sobą ściślejsze kontakty mogące ułatwić wzajemne wykorzystywanie archiwów. Ma to istotne znaczenie przy pracach przygotowawczych do spotkań tego typu w przyszłości. Podkreślić jednak należy, że na Sympozjum ujawniły się tendencje do poruszania w szerszym zakresie niż to przewidywał program obrad problematyki metodologicznej. Dali temu wyraz geografowie toruńscy, którzy sugerowali nawet konieczność, za pośrednictwem Komitetu Organizacyjnego Sympozjum, uaktywnienia krajowych komitetów do badań czwartorzędu w celu rozstrzygnięcia trudnych problemów wiekowej interpretacji osadów plejstoceńskich na terenie Europy Środkowej. Tendencji do poruszania zagadnień metodologicznych, przy ogólnym niedorozwoju geologii teoretycznej, dali już wyraz uczestnicy Podsekcji Geologii podczas obrad XIII Międzynarodowego Kongresu Historii Nauki w Moskwie w 1971 r.⁸ Dlatego podczas przygotowań do III Sympozjum,

⁸ Por. „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1972 nr 2 s. 417—419.

Komitet Organizacyjny zapewne rozszerzy zakres prac zmierzających do rozwiązania niektórych teoretycznych problemów z zakresu nauk o Ziemi, dla realizacji których analiza historyczna może mieć znaczenie podstawowe.

•

Po zakończeniu obrad podjęto rezolucję, w której m.in. wyrażono życzenie przygotowania i przeprowadzenia w ciągu 4—5 lat trzeciego analogicznego sympozjum, mającego na celu rozpatrzenie uprzednio nieznanych dokumentów historycznych, a także materiałów zawierających rezultaty nowszych wspólnych radziecko-polskich badań w dziedzinie nauk o Ziemi. Postanowiono zwrócić się do akademii nauk Polski i ZSRR o wyrażenie zgody na dalsze wspólne prace w tej dziedzinie oraz na przygotowanie trzeciego sympozjum w jednym z centrów naukowych Polski na temat wzajemnego wpływu koncepcji w dziedzinie geologii i geografii, rozwijanych przez polskich i rosyjskich badaczy w XIX—XX w., lub w Związku Radzieckim na temat historii badań Bajkału i Przybajkala prowadzonych przez polskich i rosyjskich uczonych.

Kazimierz Maślankiewicz, Zbigniew Wójcik

ROLA KSIĄŻKI W KSZTAŁTOWANIU KULTURY UMYSŁOWEJ

Żagań 3—4 maja 1972 r.

W sali bibliotecznej dawnego klasztoru oo. Augustianów w Żaganiu rozpoczęły się 3 maja 1972 r. obrady sesji naukowej na temat *Rola książki w kształtowaniu kultury umysłowej*. Sesję zorganizowały liczne instytucje miejscowe: Prezydium PRN, Prezydium MRN, Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna, Towarzystwo Miłośników Żagania oraz Zakład Historii Nauki i Techniki PAN, Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Warszawskiego, Instytut Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego i Lubuskie Towarzystwo Naukowe. Sesję zwołano z okazji Międzynarodowego Roku Książki, majowych Dni Oświaty Książki i Prasy oraz 25-letniej rocznicy miejscowej Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej i zbliżających się Dni Regionalnych Żagania.

Wybranie miejsca na obrady w sali bibliotecznej z pierwszej połowy XVIII w., wśród dawnych malowideł i wystroju bibliotecznego, było bardzo trafne.

W imieniu władz miasta i Towarzystwa Miłośników Żagania sesję otworzył Jan Majewski, oddając przewodnictwo kierownikowi Wydziału Kultury PPRN w Żaganiu, mgr.owi Franciszkowi Jarlacykowi. Mgr Jarlacyk nawiązał do historii biblioteki, w której toczyły się obrady, i z kolei przekazał głos pierwszemu referentowi, przewodniczącemu komitetu organizacyjnego sesji, prof. Waldemarowi Voisé.

Prof. Voisé w referacie *Dawne i nowe spory o książkę*, po wprowadzeniu słuchaczy w problematykę przez ładnie dobrane cytaty z Platona, de Bury'ego, Komenskigo, scharakteryzował istnienie dwóch postaw wobec książki symbolizującej „pismo”, w odróżnieniu od innego sposobu wyrażania treści poznawczych — „obrazu”. Istnienie tych dwóch postaw można łatwo wyśledzić w dziejach kultury. Już w XV i XVI w., tj. w epoce, gdy fascynacja słowem drukowanym osiągnęła punkt kulminacyjny, pojawiają się coraz liczniejsi zwolennicy pogładowości, wypowiadający się na rzecz prymatu elementów wizualnych, zarówno w procesie przekazywania jak i doskonalenia wiedzy. W połowie bieżącego stulecia doszło do otwartego konfliktu między zwolennikami tych poglądów.